

LA FALLA DEL MEU BARRI

COM LES FALLES-BARRIADA ES PODEN CONVERTIR EN BASTIONS DE RESISTÈNCIA CONTRA LA GENTRIFICACIÓ

Des que a Heràclit d'Efes li van entrar ganes de nadar i descobrira en aquell moment que no podíem banyar-nos dues vegades en el mateix riu, establint així el concepte del perpetu esdevindre, sabem que tot el que ens envolta està, des de llavors, en contínua transformació, un fet del qual Mercedes Sousa ja ens va advertir fa ara quasi quaranta anys: tot canvia. Aquests canvis, alguns perceptibles a simple vista, uns altres una mica més difícils d'observar, formen part de la nostra vida quotidiana: canviem de pentinat o de manera de vestir, canvien els nostres costums, la nostra manera d'interrelacionar-nos amb la nostra família i amics, canvien les nostres preferències, els nostres somnis i aspiracions, la nostra manera de concebre el món i, per descomptat, canvia l'espai que habitem i en el qual desenvolupem el gruix de la nostra vida quotidiana: canvia la ciutat. Aquestes transformacions, producte en la seua majoria de l'adaptació que realitzem als temps que ens han tocat viure, es produeixen diàriament, i no hi ha raó per a llançar una alarma luddita contra elles, més aviat al contrari: moltes d'elles ens han permés viure millor, conèixer-nos millor, estar més a gust amb allò que som (pensem, per un moment, en els moviments socials que han aconseguit grans avanços en matèria de feminisme, diversitat afectivosexual o benestar social); però tot això no ens ha d'impedir assenyalar així mateix els paranys i els perills que algunes d'aquestes transformacions comporten. És el cas de la gentrificació, si parlem dels canvis a la ciutat, i de la seua conseqüència més immediata: l'ampliació del centre de la ciutat i l'expulsió dels veïns i veïnes treballadores, de les classes mitjanes i baixes, cap a les perifèries.

Entenem per gentrificació el procés pel qual es procedeix a la transformació d'un espai urbà deteriorat amb l'objectiu de convertir-lo en un espai urbà atractiu. Dit així, no sona gens malament, no és cert? Posar bonica la ciutat, rehabilitar aquells edificis que han caigut en l'abandó o en la ruïna, millorar les condicions de vida dels veïns... Aleshores, on està el problema? Doncs veuran, el problema s'amaga en el procés de gentrificació mateix, en l'objectiu ulterior d'aquest procés, i en les seues conseqüències. Què necessitem per a poder rehabilitar un espai urbà deteriorat? Precisament, un espai urbà deteriorat. A través de diversos mecanismes polítics, urbanístics i propagandístics, els espais a gentrificar entren en una primera fase d'abandó a través de l'estigmatització: els espais a gentrificar es deixen de costat, s'ignoren, es fomenta en ells el sentiment pessimista que aquell lloc s'està convertint en un abocador, en una ciutat sense llei, en un poti-poti multicultural (com si això fora una cosa dolenta, com si la multiculturalitat fora una plaga contemporània), s'infon la idea que ha arribat el moment de marxar, de buscar un lloc millor..., fins que finalment es produeix l'abandó. Aquests processos són sibil·lins i quasi imperceptibles al començament, però acaben aconseguint el seu objectiu: barris abandonats, barris perfectes per a la seua remodelació; uns barris que sovint es troben prop del centre de la ciutat i que permeten, una vegada transformats, l'ampliació d'aquest. I quin és l'objectiu ulterior d'aquest procés? L'ampliació del centre de la ciutat de la qual parlàvem o, en defecte d'això, la creació de nous barris atractius, en els quals poder disparar els preus de lloguer i venda de les residències i dels comerços, aprofundint en la bretxa entre rics i pobres, tractant de crear dues ciutats en una mateixa: la ciutat pròpiament dita, entregada a les classes altes i a aquells que poden permetre's pagar els preus, cada vegada més desorbitats, de les propietats, i la perifèria, destinada a aquells que s'han vist desplaçats a entorns amb menys serveis, amb major dificultat per a accedir a ofertes culturals, socials, etc. I vet ací les conseqüències: ciutats turístiques, ciutats sense vida, ciutats modelades per ser motors econòmics alienats que han oblidat una de les seues principals funcions: ser espai habitat, el germen de la vida comuna.

«I què té a veure tot això amb les falles?», s'estaran preguntant en aquest moment. Doncs bé, podem dir que el procés de gentrificació, més enllà de ser un procés purament urbanístic, també és un procés eminentment social (pensen que perquè un barri caiga en abandó, s'ha d'estigmatitzar, i en aquesta estigmatització entra en joc la percepció social de l'entorn), i en qualitat de procés social també arriba a contaminar altres facetes de la vida en la ciutat, com ara puga ser el desenvolupament del teixit social als barris i la forma de relacionar-se dels veïns. I és ací on entren en joc les falles.

Les falles no són immunes a aquest procés de gentrificació; de fet, més aviat poden fins i tot actuar com a crosses en les quals es recolze aquest procés. Els convida a fer dues reflexions. La primera tindria com a protagonista a les falles més grans, més *importantes*, aquelles que compten amb els monuments més impactants i amb major pressupost. On se solen plantar els monuments d'aquestes falles? On estan ubicades aquestes comissions? Doncs solem trobar-les als llocs privilegiats de la ciutat, aquells que ja hem nomenat, el centre de la ciutat, o els barris atractius de recent creació: la plaça principal de la ciutat, la plaça de l'ajuntament, les avingudes importants, els punts de confluència, prop de les zones comercials i lúdiques, on trobem els bars i les cafeteries. La segona reflexió té a veure amb com s'organitzen els actes des de les juntes locals falleres i les institucions pertinents: els actes fallers transcorren, principalment, pel centre de la ciutat i per les artèries d'aquesta, i rarament tenen lloc en els barris perifèrics, encara que en aquests barris puguem trobar, fins i tot, moltes més comissions que en els llocs on se celebren aquests actes. És una qüestió que va més enllà de la simple organització: potser s'estableix, amb aquests mecanismes, de manera conscient o inconscient, un teixit faller de primera, i un teixit faller de segona. I si tot açò, com les falles perifèriques no deixen de reclamar, es pot resoldre amb una planificació que tracte per igual a tots el barris i fora distribuïnt el calendari d'actes per tots ells a mesura que transcorren els mesos, per què no es fa, llavors? Aquesta és la pregunta.

La falla-barriada s'ha convertit en els últims anys en un bastió de resistència davant els processos de gentrificació (aquells purament urbanístics, o aquells que podríem nomenar com *gentrificació social*), i ho ha fet sense quasi adonar-se'n, actuant com sempre ha actuat: dinamitzant el barri, erigint-se com a punt de connexió entre els veïns i els fallers, i com a punt de referència contra l'estigmatització social en la qual, probablement, siga la manifestació cultural, tradicional i festiva més important de la nostra terra: les falles. Les accions de defensa són senzilles i de fàcil aplicació, com podran veure a continuació: reactivació econòmica, reforç del teixit social i foment de les relacions interpersonals i del sentit de comunitat; o cosa que és el mateix, comprar els entrepans per a sopar els divendres al bar de la cantonada, convidar als veïns a què baixen i ens coneguen i participen de les festes que organitzem, fins i tot sense ser fallers ni pagar quota, i proposar un calendari d'activitats anual que afavorisca el sentiment d'unió i d'amistat entre els fallers, especialment entre els més joves, que són, evidentment el futur de la festa i l'esperança de pervivència de la tradició. Vegem, amb una mica més de detall, aquests tres pilars de la resistència a la gentrificació i la recuperació, per tant, del barri.

Comencem per la reactivació econòmica. Un dels molts problemes als quals ens enfrontem quan parlem de gentrificació és a la desaparició dels comerços de sempre. No és estrany obrir els periòdics i trobar notícies sobre botigues *de tota la vida* que es veuen obligades a tancar per un d'aquests dos motius: o bé no poden pagar el lloguer del local o bé han perdut clients per l'obertura de franquícies o grans superfícies en els voltants. En l'actualitat, les opcions que tenim com a consumidors a l'hora d'adquirir productes i serveis s'han multiplicat infinitament, des de *l'e-commerce* fins al gran ventall d'oferta diferenciada de productes. La comoditat és un dels aspectes

que els clients més valoren, i les grans empreses ho saben, i ho exploten; però si volem continuar tenint barris com els *de tota la vida*, si volem que els nostres veïns no es vegem abocats a tancar la persiana, hem de fer un esforç i comprar en el negoci local. Cada divendres a la nit, quan anem al casal per a sopar i assistir a la reunió setmanal, podem cridar a una hamburgueseria-franquícia i demanar que ens porten el sopar, o podem acostar-nos al bar de Josep i demanar uns entrepanos o unes aletes de pollastre. Les falles-barriada solen tindre en compte el negoci local, i així ha de continuar sent: comprant tot allò que puguen a les botigues del barri, des de les bruses que ens identifiquen com a comissió, a les jaquetes polars que ens posarem les nits de falles, i fins i tot les llepolies que es repartiran en la festa infantil.

Pel que respecta al teixit social del barri, el segon punt a comentar, és molt important que els fallers entenguem que la falla la fem aquells que paguem quota, però que també ens ajuden a construir-la aquells que sense participar activament de la festa, acaben aportant-nos el seu granet d'arena. Entés això, les relacions amb els veïns no-fallers en una falla-barriada són essencials per al bon desenvolupament de les activitats falleres. Moltes vegades els veïns no se senten identificats amb la festa, i és per això que davant certes situacions que poden arribar a ser molestes (la música a les tres del matí, els coets explotat les vint-i-quatre hores del dia) els ànims poden arribar a tibar-se en excés. Si fem partícips als nostres veïns, els convidem que gaudisquen també de la festa, podem teixir un clima de conciliació i respecte que ens ajude a tots: que ens faça comprendre als fallers que no tots tenen per què compartir la nostra passió per la festa, i que els faça comprendre als no-fallers com són d'importants les falles per a nosaltres. La falla-barriada, compromesa amb el barri i amb els seus veïns, es preocupa per la integració d'aquells que viuen als voltants, i és freqüent trobar a veïns en les discomòbils nocturnes, en els diferents actes que se celebren, com també és freqüent veure com les veïnes es visten en l'ofrena per a desfilar amb nosaltres, o s'acosten al monument i el critiquen, comparant-lo amb els anys anteriors.

Finalment, pel que respecta al foment del sentiment de comunitat, la falla-barriada s'entén a si mateixa com un dinamitzador cultural i social que va més enllà dels tres dies de festa al març, i per això proposa activitats culturals i esportives que fomenten l'esperit d'amistat i companyonia; des de la preparació d'obres de teatre, play-backs, tornejos esportius, fins a activitats més senzilles com la cessió del casal perquè les falleres més veteranes (en la meua falla les diem *les maris*) puguen passar la vesprada jugant al parxís i berenant bescuit amb xocolata.

En definitiva, la falla-barriada, des de la senzillesa dels seus actes, ha d'apostar per continuar sent un punt de referència del barri i dels veïns. La gentrificació només es pot aturar si no abandonem els nostres barris, si no permetem que els estigmatitzen, i sobretot, si els continuem insuflant vida. I les falles són context idoni, i així mateix actor principal en aquest procés de recuperació de les nostres arrels. Recuperem el barri. Recuperem la nostra ciutat.